

Tack!

Vi vill rikta ett stort tack till er som bidragit med er tid, kunskap och erfarenheter till denna forskning genom: Fokusgruppsintervjuer med representanter för Länsstygruppen, Processledare för Nära vård och Nära vård Nätverket i Sörmland, fältanteckningar och annan dokumentation rörande omställningen till Nära vård i Sörmland.

Författare

Karin Strömqvist Bååthe, Osman Aytar, Ulrika von Thiele Schwarz och Marina Arkkukangas

Datum och ort

Eskilstuna, 2025-01-24

Innehåll

Forskningsprojekt om omställningen	2
Delstudie 1	2
Syfte och forskningsfrågor.....	2
Resultat.....	2
Erfarenheter från målbildsarbetet	2
Definitioner av Nära vård	2
Möjligheter	3
Konkreta förflyttningar.....	3
Hinder	3
<i>Symbolisk alienation</i>	<i>3</i>
<i>Kognitiv komplexitet och osäkerhet hur man ska använda målbilder</i>	<i>3</i>
<i>Ekonomisk verklighet och resursbrist.....</i>	<i>3</i>
Lärdomar från målbildsprocessen.....	4
Rekommendationer för den fortsatta Nära vårdomställningen.....	4
Källor:	4

Forskningsprojekt om omställningen

Statens utredning "God och nära vård" (SOU 2020:19) beskriver och betonar behovet av en förändring i dagens hälso- och sjukvårdssystem. Det nationella uppdraget handlar om att över hela Sverige utveckla en mer integrerad, jämlik, tillgänglig och effektiv vård med utgångspunkt i ett personcentrerat arbetssätt.

Hösten 2022 startades ett fyraårigt forskningsprojekt finansierat av Region Sörmland och alla nio kommuner i länet. Huvudsyftet med forskningsprojektet är att studera omställningen till en Nära vård och omsorg i Sörmlands län utifrån ett praktisknära forskningsperspektiv med inspiration av "Participatory Action Research" (PAR). Det är ett perspektiv som strävar efter att hitta ett inkluderande och jämlikt förhållningssätt där forskare och praktiker från verksamheten i samverkan utforskar och bidrar till omställningen för att kontinuerligt kunna stödja processen och dra lärdomar under resans gång. Förutom att bidra till Sörmlands regionala och kommunala utveckling ska studien även bidra till forskningsfältet "integrerad och personcentrerad vård" genom publicering av resultaten i vetenskapliga tidskrifter. Den första vetenskapliga artikeln som denna rapport till stor del baseras på: "Art of developing a vision for integrated healthcare and social services: an interview study with stakeholders in Sweden" publicerades i *Journal of Integrated Care* i december, 2024.

Delstudie 1

Syfte och forskningsfrågor

Syftet i delstudie 1 var att få en fördjupad förståelse för utvecklingen av den gemensamma målbilden för Nära vård i Sörmland med dess hinder och möjligheter. Dessa data samlades in våren 2023 genom tre individuella intervjuer och fyra fokusgruppsintervjuer. Totalt intervjuades 13 deltagare (10 kvinnor, tre män) som på olika sätt deltagit i det länsgemensamma målbildsarbetet.

Forskningsfrågorna i delstudie 1 var följande:

- Vad betyder Nära vård för de inblandade intressenterna i Sörmland?
- Hur har utvecklingen av målbilden för Nära vård gått till?
- Vad finns det för möjligheter och hinder med målbilden

Resultat

På en övergripande "vad-nivå" har Sveriges kommuner och regioners (SKR:s) definitioner runt Nära vård och målbilden fått genomslag för Sörmland. Studiedeltagarnas deltagande i framtagandet av målbilden varierade från att knappt ha kännedom om målbilden alls, till att ha den som ett eget referensdokument, till att ha varit drivande och aktiv i disseminationen av målbilden i en kommuns alla verksamhetsplaner. Men det finns ännu mycket osäkerhet runt *hur* omställningen kan genomföras och där ger målbilden väldigt lite konkret vägledning. Processen med framtagandet av målbilden kan bli en språngbräda för det fortsatta arbetet men intressenterna identifierade flera hinder i nuvarande och framtida process. Man välkomnar arbetet med en gemensam färdplan för att som en intervjuperson sammanfattade det "komma i görandet".

Erfarenheter från målbildsarbetet

Deltagandet i utvecklingen av målbilden varierade från att inte ha varit involverad alls, till att uppleva att ens erfarenheter inte har tagits tillvara i arbetet, till att ha varit drivande i utvecklingen av målbilden för Nära vård i Sörmland.

Definitioner av Nära vård

Definitionen av SKR:s definition av begreppet: "Nära vård" och målbilden för Sörmland har fått ett visst genomslag. Återkommande beskrivningar av Nära vård är: *personcentrering, förebyggande, informationsdelning och samverkan inom och över organisationsgränser samt resurseffektivisering/ekonomi*. Med detta sagt så beskrivs begreppet också som abstrakt och svårfångat. Som en av deltagarna uttryckte det: "min erfarenhet är att det har varit så många olika definitioner av Nära vård i olika organisationer".

Möjligheter

Arbetet med målbilden har varit en bra förankringsprocess för att införa begreppet; "Nära vård". Målbilden upplevs av flera som *en bra gemensam plattform* för vidare utveckling av Nära vårdarbetet i region och kommuner. *Nära vårdnätverket som skapats* har underlättat samverkan mellan kommuner och med regionen och upplevs också som ett stöd för processledare som ofta kan uppleva sig ensamma i sin roll i sin verksamhet. *Region Sörmlands målbild för Nära vård harmonierar med SKR:s målbild och andra Nära vård målbilder runt om i landet*. Det finns insikter att den ekonomiska verkligheten inom hälso- och sjukvård idag och i framtiden kommer att kräva mer samordning av både ekonomiska och personella resurser.

"Jag är mer i "ekonomiträsket" när jag tankar på "Nära vård". De flesta tänker på personcentrering men jag tänker på kvalitet och resurseffektivitet".

Konkreta förflyttningar

- Ökad reflektion och samverkan mellan kontaktpersoner i kommuner och region i Nära vårdnätverket
- Ökad förståelse på en övergripande nivå för Nära vård
- Införande av begreppet hälsa i färdplanen (Omställningen till Nära vård och hälsa) som ett resultat av delstudie 1.

Hinder

Flera hinder identifierades i omställningsprocessen varav de tre temana nedan var mest framträdande.

Symbolisk alienation

Vi har definierat fenomenet *symbolisk alienation* som en företeelse där intressenter fäster sig vid en specifik detalj i målbilden eller beskrivningen, vilket ger dem möjlighet att distansera sig själva och/eller verksamheten från målbilden för Nära vård. Detta fenomen är ofta kopplat till kognitiv komplexitet, då det kan ses som ett sätt att "värja sig" sig mot belastningen av att hantera flera perspektiv samtidigt.

"Vårt nya färgschema är mer pastel-typen ... Senapsgult, gammalrosa och grönt; det skär sig med FoU färgerna. Det kanske inte är en stor sak men vi har mycket att vinna på att jobba tillsammans."

"Personligen tycker jag att hela uttrycket (Nära vård) är fel för det är ju omställningen av hela hälso- och sjukvården som ska ställas om till dess att det kommer något annat".

"Socialtjänsten slutar ju lyssna så fort de hör "Nära vård"... det här rör ju inte oss"...

Kognitiv komplexitet och osäkerhet hur man ska använda målbilder

I princip alla deltagare i studien beskriver svårigheter med att greppa helheten och hur allt hänger ihop då det är så många perspektiv som ska samsas inom begreppet Nära vård och omsorg.

"Ju mer jag arbetar, ju tydligare ser man komplexiteten ... vi har tio olika organisationer i Sörmland med olika resurser och förmågor ... och vi är alla olika personligheter".

"Jag tycker att det råder perspektivträngsel. Hur ska man kunna ta in allt?"

"Det finns så många olika definitioner av "Nära vård" överallt"

Ekonomisk verklighet och resursbrist

Vissa nämner att i början kanske omställningen blir dyrare innan man har fått förståelse för målbilden och har översatt den till handling. Ofta är det svårt med kostnadsfördelning mellan de olika huvudmännen och vem som ska ta kostnader. Ibland är det oklart var Nära vård-bidragen har tagit vägen:

"När jag tänker tillbaka på processen så skulle jag vilja skicka ett meddelande till politikerna, att inte bara "baka in" Nära vård pengarna" i den vanliga hälso- och sjukvårds-budgeten för att fylla vanliga budgethål"

Men även personalbrist nämns som ett stort hinder för omställningen.

”Jag skulle säga att det verkliga hindret kanske inte är ekonomin. Resurser är så mycket mer till exempel personal. Vi har pengar i Sverige men inte personal”

Lärdomar från målbildsprocessen

- Diskutera igenom på förhand varför, hur, när och för vem den utvecklade målbilden ska användas innan arbetet startas, effektuera efter och följ upp.
- Beakta den symboliska kraften i ordval och valda färgscheman för bilder och visioner, för att minimera risken för symbolisk alienation.
- Tydliggör vem som ska vara involverad i målbildsarbetet och varför. Finns det till exempel risker med att inte ha involverat de patientnära medarbetarna i ett tidigt skede?
- Arbetet med att engagera, involvera och föra dialog med intressenter för att hjälpa till att reda ut den kognitiva komplexiteten, är avgörande.

Rekommendationer för den fortsatta Nära vårdomställningen

- Säkerställ att det finns en samsyn runt hur målbilden för Nära vård ska användas och till vilka målgrupper den ska kommuniceras. Tydliggör vem som är ansvarig för kommunikationen runt målbilden för Nära vård i region och respektive kommun och hur kommunikationsansvariga kan involveras.
- Förstå och förklara hur ett regionalt målbildsarbete och den framtida färdplanen samspelar nationellt och med andra regioners målbildsarbete.
- Undersök hur alla intressenter för Nära vård kan engageras och involveras i omställningen, till exempel, hur ska patientnära medarbetare, civilsamhället och invånare ta del av och motiveras av målbilden?
- Undersök hur målbilden kan nyttjas som en språngbräda i färdplanen för att driva omställningen till Nära vård i Sörmland

Källor:

Ehnsjö, K., Åkerholm, C. (2023) *Nära vård i Sörmland* (Projektrapport 2023:2, Diarienummer: NSV23-0023) FoU i Sörmland <https://www.fou.sormland.se/media/3232/projektrapport-nara-var-d-i-sormland.pdf>

SOU [Statens offentliga utredningar] (2020), *God och nära vård – En reform för ett hållbart hälso-och sjukvårdssystem*, 2020:19 Stockholm, <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2020/04/sou-202019/> (hämtad 1 September 2022)

Strömquist Bååthe, K., Aytar, O., von Thiele Schwarz, U. and Arkkukangas, M. (2024), Art of developing a vision for integrated healthcare and social services: an interview study with stakeholders in Sweden, *Journal of Integrated Care*, Vol. 32 No. 5, pp. 135–148. <https://doi.org/10.1108/JICA-08-2024-0044>